

daarvan
uit. Deze
noodi-
jkheid
mers niet
erken het
zou kun-
huiste
tal van
blij u te
let, dat hij
het hoort,
zijn mag-
ena, maar
a invitatie
t, ligt dan
noodig?
noodigden
baar geen
ethode
e commiss-
ders ook,
t dat aan
leden der
gaven aan
plaats van
sinden?
engeslagen
dan blijkt,
praeadv-
st 2 doch
ter op hun
missie van
praeadv-
aar te ma-
over den
druk ge-
hoogen?
of bij de
oren, meer
zijn opge-
immer uit-
n van de
e methode
passen.
van harte,
ld, voort-
lat wij ge-
einstoort
de gemaakt
aan de
aar de
ken, om
a de af-
lde zaak
n.
uiten het
amenstel-
h bestaat
ouderlin-
na, geen
het ander
ewoon ge-
worden.
Dienaren
emie ver-
voort-
veld van
j versprei-
en witte
vindt, die
rp.
en de rit-
taz, maar
kele pro-
en in het
cholen is
en er één
dan vindt,
geld weer
a naar de
niet één
afgevaar-
benoemt
antaarthe
us, maar
tenaren en
van alge-
zelligheid,
van prae-
de woord
de echter
dries van
llerlei ge-
men, eer
het spoor
eginselen
idenkend-
niet zoo
ook het
zaken die
der advies
uden dan
een slin-
eens
fgeweken,
Synoden
besluiten
in geheel
aglijde
te doen
h, waarom
de geoor-
nede niet
n vooruit
Synode-
geen jaar
alzo de
zelve uit-
storie en
n, en des-
eren, een-
dat ze
g hebbe-
ende zaak

Als zoodanig nu, d.i. als deskundige adviseurs, noodigt de Synode volstrekt niet alleen de 'hooggeleerden' uit, maar ook tal van andere broeders, die met het oog op de bestaande zaken geacht mogen worden licht te kunnen aanbrengen, met name 'deputaten met rapport', die drie jaren lang bijzondere studie van een of ander onderwerp gemaakt hebben.

Maar toch, dat is zoo, ze noodigt ook de 'hooggeleerden'.

Ze beschouwt, ja, waarlijk ook deze 'hooggeleerden', als 'deskundige adviseurs'.

En zelfs heeft ze steeds geoordeeld, dat onder alle adviseurs deze de meest natuurlijke aangewezen waren.

Ze kon ook anders te werk gaan, en allerlei manieren van studie, van hier en uit het buitenland nooden.

Een adviseur heeft nooit keurstem. Hij geeft alleen adviseerende stem. En de keurstemmers zijn en blijven vrij, om het advies te verwerpen of te volgen.

Dessnoods kon dus ook elk ander deskundige als adviseur geroepen worden.

Maar ze kiest en koos desmetten, in den regel, bij voorkeur onze hooggeleerden: 1°. omdat deze geacht worden meer bijzondere studie van beginselen en historie te maken; 2°. omdat Nederlandsche geleerden beter dan buitenlandse de toestanden hier te lande kennen; en 3°. omdat deze adviseurs hun tijd gratis ten dienste der kerken stellen, en hun overkomst dus slechts kleine kosten veroorzaakt.

Iets waar dan nog blijkt, dat het steeds in het belang van school en kerk beide werd geacht, dat beide mannen gedurig in levend contact met elkander traden.

Aldus was het steeds, zoo is het nog, en we weten vooruit, dat het alzo zal blijven, zoolang er Gereformeerde kerken in Generale Synode zullen aankomen.

Doch natuurlijk, als ge de 'hooggeleerden' eenmaal binnenroep om te spreken, dan spreken ze ook.

Stemmen mogen ze niet, maar ge roept ze om advies te geven, wat dan natuurlijk, dan dat ze dit ook feitelijk geven?

Zelfs zou het verstaanbaar zijn, dat een Synode ophield een hooggeleerde uit te noodigen, die zich in een interessant zwijgen terugtrok.

Tot hem zou men zeggen kunnen: 'Lieve broeder, ik heb het advies van deskundigen nodig. Gij zijt hier dus om advies te geven. Toch schijnt u de rol van toeschouwer meer aan te staan. Edoch, vergun mij u te zeggen, dat ge daarvoor hier niet kwamt. Gij woont de Synode bij en zijt er lid van, maar op beding dat ge adviseert.'

Zoo is het dan ook te Middelburg begrepen.

De hooggeleerden verschenen er, en zwegen niet stil, maar gaven hun advies.

En, wat vooral schijnt gehinderd te hebben, de Synode heeft meestal hun advies gevolgd.

Maar wat had men dan gewild?

Zoo het dan eerst goed zijn, als ge deskundigen om advies vraagt, en toch aldoor tegen hun advies in te werk gaat?

Ge zijt krank, en roept een dokter. Die geeft u medisch advies. En zal het nu als regel moeten gelden, dat ge zijn advies niet opvolgt?

Ge zit in geding, en roept een advocaat te hulp om advies. Hoor het nu zoo, dat ge zijn advies laat voor wat het is, en uw eigen gang gaat?

Ge moet contracteren, en vraagt een notaris als deskundige om advies. Is het nu alzo, dat ge eerst dan uw zaken goed doet, als ge zijn advies in den wind slaat?

Wie zal zoo spreken?

Sociale preeken.

Onder de Pers konden we een vorig maal slechts even de kwestie der sociale preeken aanstippen.

Toch spraken we in dat korte woord reeds uit, hoe we sociale verhoudingen, kunstmatig aan een tekst vastgekoopt, onder alle omstandigheden, op den kansel misplaatst achten.

Wat op een meeting of lezing goed is, is het daarom nog niet in de 'vergadering der geloovigen'.

Die vergadering moet steeds haar eigen karakter blijven dragen, en dat karakter is, dat de geloovigen saamkomen om voor Gods aangezicht te verschijnen. Hem te loven en te aanbidden, en door zijn Woord vermaand, gesticht, vertroost te worden.

Het feitelijk sociale in deze vergadering is het saam nederzitten van rijk en arm, van oud en jong onder één gehoor, het saam aanzitten aan een zelfden heiligen Disch, en het doen van Christelijke handreiking.

De vergadering der geloovigen staat niet in den tijd, maar in de eeuwigheid; en het is niet goed in die vergadering geweest, zoo ge niet ook zelf u uit den tijd in het eeuwige hebt voeten overleden.

In zooverre keuren dus ook wij verhandelingen over sociale kwestien op den kansel af.

Wie zulke verhandelingen leveren wil, zoekt er elders gelegenheid voor, en hoemerk ook de Dienaren des Woords zich in deze kwestien inwerken, en hierover hun licht spreiden, hoe hartelijker we ons, nits liet niet in de vergadering der geloovigen zij, hierover verblijden zullen.

Doch volgt hier nu uit, dat het dan ook geen pas geeft, om in den Dienst des Woords de ordinantie Gods ter sprake te brengen, die de oplossing dezer vraagstukken moeten beheerschen?

Zoo en niet anders staat de kwestie.

En dan zij gevraagd, of de Dienst des Woords niet moet zijn bediening van het gehele Woord, en of tot het gehele Woord

dan enkel de particuliere genade, en niet evenzoo de *gemeene genade* behoort.

Hierop nu is geen tweeledig antwoord mogelijk.

Dienst des Woords is het bedienen van het Woord Gods in zijn volheid.

Juist daarom is *Evangeliedienaar* niet hetzelfde als *Dienaar des Woords*.

Evangeliedienaar is iemand die alleen de *particuliere genade* uit Gods Woord ontvouwt, en zich alzo bepaalt tot het geloof en het gebed, maar het gebed uit den Catechismus weglaat.

De Evangeliedienaar bedient een deel van het Woord, maar laat een ander deel rusten.

Hij neemt zijn teksten dan ook schier altoos uit die deelen der Schrift die meer bepaaldelijk tot de particuliere genade behooren, en laat gansche boeken, die meer op de *gemeene genade* doelen, ongebruikt.

Wij, Gereformeerden, daarentegen spreken bij voorkeur van Dienaren des Woords, en dat wel om hierdoor aan te duiden, dat zulk een Dienaar den *ganschen inhoud des Woords* te prediken heeft, de heilige historie, de heilige waarheid, en de heilige ordinantien.

Wij, Gereformeerden, willen gehandeld hebben niet alleen van God den Zoon en onze verlossing, noch ook alleen van God den Heiligen Geest en onze heiligmaking, maar ook van *God den Vader en onze schepping*.

En staat dit nu eenmaal vast (en wie zal het ons betwisten) dan volgt hieruit van tweeën één, of dat de ordinantie Gods in zijn schepping, onder de *gemeene genade*, nits met de sociale vraagstukken te maken hebben, of wel, dat, zoo ook voor de oplossing van deze vraagstukken de ordinantie Gods alleen uit zijn Woord kunnen gekend worden, de Dienst des Woords *volledig* is, indien deze ook zulke ordinantien Gods niet uitsluit, toelicht en impert.

Verkiezing in het kerkelijke.

III.

Niet zonder eenige warante kwamen we in ons vorig artikel tegen A. Marcks en De Moors theorie op, alsof het in beginsel en oorspronkelijk aan de gemeente toekomend recht van beroeping en benoeming door *stelselwijzige overdracht* ware opgedragen aan den kerkeraad, en zelfs kon worden gedacht, hier en daar over te zijn gedragen op den magistraat of op den heer der plaatselijke heerlijkheid.

We vonden dit, en we vinden dit nog, een der kerken onwaardige nits, een spel met de gemeente gedreven, een vervalsching van het Gereformeerde kerkrecht.

Slechts dit gaven we toe, dat men in het laatste der zestiende en het begin der zeventiende eeuw tegen zijn wil weg werd opgedrongen door de omzetting van de Gereformeerde kerk in een volkskerk, en dat niemand mag staaude houden, dat hierbij pauselijke heerschzucht in het hart der opzieners voor.

Komen we thans op het formeele recht, dan nemen we dit, gelijk het op de Dordtsche Synode van 1618/19 tot zijn vast bestand kwam. Want wel kwam het volstrekt niet toen eerst in dien vorm op, en was veeleer reeds lang vóór Dordt in dien zin gedreven, maar voor ons, kinderen der negentiende eeuw, is het natuurlijk, dat we den definitieven vorm kiezen, waarin dat recht van Synodale zijde geformuleerd is.

In dien definitieven vorm onderwierp het zich aan de critiek der ervaring van eeuwen, en in dien definitieven vorm hebben ook wij er critiek op uit te oefenen krachtens de beginselen.

Het eerst nu komt hier in aanmerking de *Verkiezing van predikanten*, die geregeld is in Art. 4, dat aldus luidt:

De wettelijke beroeping dergenen, die te voren in den Dienst niet geweest zijn, zowel in de Steden als ten platten Lande, bestaat: Ten eerste, in de *Verkiezing*, dewelke na voorgaande vasten en bidden geschieden zal door den Kerkeraad en de Diakenen, en dat niet zonder voorweten van advies van de Classe, waar 't selve tot nog toe gebruikelijk is geweest. Ten andere, in de *Examinatie* of onderoeking beide der Leer en des Levens, dewelke staan zal bij de Classe, ten overstaan van de Gedeputeerden der Synode, of eenige derzelve. Ten derde, in de *Approbatie* en goedkeuring van de lidmaten der Gereformeerde Gemeente van de plaats, wanneer de naam des Dienaars den tijd van veertien dagen in de Kerken verkondigd zijnde, geen hindernis daartegen komt. Ten laatste, in de openlijke *Bevestiging* voor de Gemeente, dewelke met behoorlijke stipulatie en afvragingen, vermaningen en gebed en oplegging der handen van den Dienaar, die de bevestiging doet (of eenigen anderen, waar meer Dienaren zijn) toegeen zal, naar het *Formulier* daarvan zijnde. Welverstaande, dat de oplegging der handen zal mogen gedaan worden in de Classale vergadering aan den nieuwen gepromoveerden Dienaar, die gezonden wordt in de Kerken onder het Kruis.

Dit voor wat de verkiezing van proponenten aangaat.

En bijna, maar toch niet geheel gelijkheid, voor wat betreft de verkiezing van predikanten uit kerk naar kerk, bepaalt Art. 5 dit navolgende:

Nopens die Dienaren, die nu alreeds in den Dienst des Woords zijnde tot een andere Gemeente beroepen worden, zal deszelfs zoodanige beroeping geschieden, zowel in de Steden als ten platten Lande, bij den Kerkeraad en de Diakenen met advies of approbatie van de Classe; alwaar de voorafgehoorden vertoonen zullen goede Kerkelijke *Attentie* van Leer en Leven; en der Gemeente den tijd van veertien dagen voorgesteld zijnde, als boven, zullen met voorgaande stipulatie en gebeden bevestigd worden. Onverkort, in 't gene voren gezegd is, iemand de wettelijke recht van presentatie, of eenig ander recht, voor zooveel het stichtelijk kan worden gebruikt, zonder naadeel van Gods Kerk en goede Kerken-orde.

In deze artikelen nu zit in:

1°. Dat in de steden en ten plattelande

op eenere wijze zal worden te werk gegaan.

2°. Dat de verkiezing zal plaats hebben, geheel buiten de gemeente om, door den kerkeraad, maar onder medewerking van de diakenen.

3°. Dat *niet* de gemeente, maar wel de Christelijke *Overheid* ter plaatse, vooraf in de zaak zou gekend worden.

4°. Dat voorafgaand advies van de classis kan gevraagd, of kennis er van aan de classis kan gegeven worden.

5°. Dat de examinatie van den beroepene zal staan bij de classis.

6°. Dat de approbatie zal toekomen eerst aan de Overheid, en pas daarna aan de lidmaten der gemeente.

En 7°. Dat de vraag, hoe bij bezwaar van de zijde der gemeente te handelen zij, niet op afzonderlijke wijze is geregeld, zoodat de beslissing niet deze buiten de gemeente moest omgaan.

Andere bijzonderheden uit Artikel 4 laten we rusten, als ons tegenwoordig onderwerp niet rakende.

In hoofdzak heeft Artikel 5, handelende van de verkiezing van hem die reeds predikant is, gelijke strekking, maar toch toont accurate lezing, dat in Art. 5 het recht der gemeente, althans wat de wijze van uitdrukking aangaat, nogmaals verzwakt is.

Het verschil ligt hierin, dat in Art. 4 aan de gemeente althans nog een recht van approbatie of 'goedkeuring' wordt gelaten, en de mogelijkheid wordt ondersteld, *dat er hindernis daartegen komt*, terwijl in Art. 5 deze beide niet ongunstige momenten, zijn weggevalen.

In Art. 5 toch is wel sprake, evenals in Art. 4 van de approbatie van den magistraat, maar van de gemeente wordt hier het woord approbatie *niet* gebezigd, en alleen gezegd, dat 'de beroepene der gemeente binnen den tijd van veertien dagen *voorgesteld* wordt'.

Natuurlijk is dit niet bij vergissing, maar zeer opzettelijk aldus uitgedrukt; iets wat ook blijkt uit het weglaten van de zinsede over de 'stuskenkomende hindernis'.

Ook hiervan wordt in Art. 5 geen woord gerept. De voorstelling aan de gemeente is bijzaak als een formaliteit opgevat, waar men niet buiten kon, maar die zoo weinig effect mogelijk moest hebben.

Nu ja, als er bezwaar inkwam, dan oordeelden kerkeraad en classis, en in de regel was het daarmee dan ook uit, en moest de tegespraak vanzelf verstommen.

Deze geringschattende beschouwing van het recht der gemeente komt in Art. 5 zelfs nog sterker uit, als men let op het slot er van.

Daar toch heet het:

Onverkort, in 't gene voren gezegd is, iemand de wettelijke recht van presentatie, of eenig ander recht, voor zooveel het stichtelijk kan worden gebruikt, zonder naadeel van Gods Kerk en goede Kerken-orde.

Hier ligt in, dat een 'deugdelijk recht van presentatie' als mogelijk wordt toegegeven, d. w. z. dat men aanman als in kerkelijke rechten rechtsgeldig de mogelijkheid, dat niet de gemeente, en ook niet de kerkeraad, maar een ambachtsheer, soms zelfs een ambachtsheer van niet Gereformeerde religie, het recht van presentatie zou hebben, of ook van collatie, approbatie, electie enz. En voorts dat diezelfde Dordtsche Synode, die over het deugdelijk, van Godswaage aan de gemeente toekomend recht zoo jammerlijk heengleed, *dit* averechtsche recht, mits het maar 'deugdelijk' bleek en 'stichtelijk' kon gebruikt worden, 'onverkort' d. i. onaangetaast liet, en de nadere regeling hiervan ook wel aan de provinciale Synode, maar toch allereerst aan de hooge Overheid overliet.

Dat de Dordtsche Synode deze laatste clausule niet van harte opnam, maar haars ondanks opnemen moest, omdat de Overheid er op stond, betwisten we natuurlijk niet; maar toch zou de Synode o. i. in beter licht komen te staan, indien ze, waar deze clausule opgenomen moest worden, dan ten minste ook op energieke wijze gelijksoortige clausule had opgenomen ter verwerping van het Goddelijk recht der gemeente.

Dit toch is het verschil.

Het recht der gemeente is haar van *Godswaage* gegeven. Daarentegen de ambachtsheer enz. hadden hun gewaande rechten, in dagen toen de kerk haar eigen kerkrecht niet meer verstond, veroverd naar *mensche-lijke* recht.

En nu had het toch een Synode van Gereformeerde kerken meer betaamd, ernstig en op waardige wijze dat *Goddelijk* recht voor te staan, dan zoo angstvallig, tegen dat Goddelijk recht in, het *mensche-lijke* recht der collatoren te erkennen.

We kunnen dan ook niet anders inzien, of in Art. 4, en vooral in Art. 5, is de Synode van Dordrecht ontzonken aan het hooger geestelijk peil, waarop ze in het onderzoek der Remonstranten stond, en die zelfde Souvereiniteit Gods die ze in de Canones tegen de Remonstranten zoo eerbiedwaardig handhaafde, heeft ze in de Canones voor de kerkrichting *niet* gemaatigd.

Zelfs moeten we hierbij nog een stap verder gaan, en er met nadruk op wijzen, dat het verschil tusschen Art. 4 en Art. 5 *niet* ten gunste der daar verzamelde predikanten pleit, in zoover ze de verkiezing van reeds gevestigde predikanten iets harder aanschoofden dan die van proponenten. Immers daar het voornamelijk predikanten waren, die op de Synode den toon aangaven, leidt dit tot het vermoeden, dat men niet zonder eenig opzet de beoordeeling van reeds gevestigde predikanten door de gemeente nog iets losser heeft gemaakt dan die van proponenten.

De fictie was dan, dat uit de gemeenteleden hoogerst den twaalf klagers opkwamen, en dat al de overigen dan geacht werden de keuze te hebben goedgekeurd. Een fictie ook op politiek gebied ten

onzent in de dagen van 1813/15 aangevend, maar die van achteren steeds als een onwaardig kunstmiddel is afgekeurd.

Voorreest toch is het heel iets anders, of ge de gemeente voor een gedane keuze plaatst, of wel de gemeente vooraf laat spreken.

Is die keuze eenmaal gedaan, dan weet men vooraf, dat klagen toch niet meer helpt, en blijft juist deswege een ieder thuis.

En ten tweede, klacht tegen een *gedane* keuze is heel iets anders dan *kieren*.

Die klacht toch kon alleen gaan tegen leven of leer. En is het nu dat tegen de leer en het leven van den beroepene niets is in te brengen, dan is alle oordeel der gemeente bot geslagen.

Keuze toch wil volstrekt niet alleen zeggen, beoordeelen of iemand zuiver in de leer en onbesproken van leven is, maar keuze houdt in, dat de gemeente uit honderden predikanten, die allen van leven en leer goed zijn, den man kan kiezen die haar aanstaat, en dien zij, om zijn talenten en gaven, of om andere reden begeert.

En geheel dat recht van kiezen nu is door Art. 4 en 5, voortgaand en navolgend, volstrekt aan de gemeente ontnomen, en zij erlangt geen ander recht, dan zeker recht van censuur, waarbij dan nogmaals het recht van beslissing niet aan haar staat, maar aan het kerkelijk bestuur dat de keuze deend.

Keuze door den kerkeraad zou slechts een voorloopig karakter dragen, indien daarna de gemeente opgeroepen werd, om te stemmen, of zij met die keuze medging. Het zou dan zijn een keuze op voordracht.

Maar gelijk Art. 4 en Art. 5 het werk der beroeping geregeld hebben, is feitelijk het van Godswaage aan de gemeente toekomend recht van aanwijzing van de personen voor het ambt, geheel vernietigd, en de schaduw die er van overbleef heeft meer van hoonenden spot dan van erkenning van rechten.

Friesche Diaconieën.

Het zou voor sommige leden der Tweede Kamer niet kwaad zijn, indien ze de *Friesche Kerkhede* lazen.

Althans voor eenigen tijd stonden daarin nobele artikelen over de Diaconieën in Friesland, die den misstand die bij deze Diaconieën bestaat, wel zoo goed en principieel en historisch toelichten, als dit dezer dagen in de Tweede Kamer door den heer Liefstuck geschiedde.

Het feit ligt er eenmaal toe, dat de Diaconieën in Friesland, in tal van kerken, Diaconieën in naam en in rechte, maar niet inderdaad en in actie zijn.

Het beeft dat het tot het wezen der kerk behoort, ook een dienst der barmhartigheid te bezitten, en dat het schamelheid over de 'vergadering der geloovigen' brengt, als de verarmde broeders door een macht buiten de kerk bij het leven moeten worden gehouden, prikkelt niet in voldoende mate.

Men benoemt wel Diakenen, af en toe collecteert men ook wel. Ook worden er wel gaven uitgereikt.

Maar het is geen vaste regel, het is geen geordende dienst.

De oorzaak hiervan nu ligt diep in het verleden.

Diaconieën in Gereformeerden zin vindt men buiten ons land bijna niet. In verreweg de meeste landen en kerken worden niet eens Diakenen benoemd. De Lutherse kerken kennen dezen dienst nauwelijks, en ook de groote Engelsche kerk, hoezeer ook Gereformerd in belijdenis, heeft dit ambt vervalscht.

Dit kwam daar vandaan, dat men in de Roomsche kerk het Diaconaat als een lagere trap van het priesterschap is gaan opvatten, de armverzorging van het Diaconaat heeft afgescheiden, en alzo feitelijk dezen geheel ambtelijken dienst heeft weggecijferd.

Dit nu had ten gevolge, dat de armverzorging veelal overging naar de burgerlijke gemeente die geacht werd met de kerkelijke feitelijk één te zijn.

Dat stelsel heerscht nog in Duitsland en in Engeland, en het is datzelfde stelsel, dat zich, in onderscheiding van andere provincies, ook in Friesland nog het langst heeft gemaatigd.

Dit stelsel is zoodoende derwijs diep in de levenszusatie ook van Friesland ingedrongen, dat de Diaconieën er niet dan bij uitzondering op haar kracht konden komen.

Juist daarom is het zoo heerlijk, dat thans ook in Friesland een betere geest begint te ontwaken, en het Gereformeerde beginsel, door onze Belijdenis geëischt, ook in den Dienst der barmhartigheid bij de Gereformeerde kerken, beter begint door te dringen.

Wel zal dit niet opeens gaan.

De tijden zijn voor Friesland hard.

Veel schats heeft men er niet, en de armen zijn velen.

Maar toch is het kostelijk, dat het beginsel weer op den voorgrond wordt geschoven.

Geen twijfel, of het zal ten slotte ook in Friesland, althans in de Gereformeerde kerken, triomfeeren.

Mit de Pers.

In de *Friesche Kerkhede* was de onwezenlijke van meer dan één nominale Diaconie ter sprake gekomen.

Naar aanleiding hiervan ontving de redactie opmerkingen, waarvan zij dit zegt:

Van twee broeders werd ons, deels naar aanleiding van wat wij schreven over Armenzorg, een stuk ingezonden, waarin de aandacht werd gevestigd op dit netelig onderwerp.

Met was want, dat de armenzorg te wenschen

overliet, maar de schuld daarvan lag voor een deel aan de predikanten zelf.

Er moest te veel voor hun tractement worden opgebracht. En ook de collecte voor de arm. Pred. weduwen en weeren drukte maar op de kerken. Was het dan wonder, dat niet alleen de armzorg uit de kerk wegbleef, maar dat zelfs de offerande der dankbaarheid bij het Avondmaal voor den Dienst des Woords moest gebruikt worden? Konden de predikanten niet even goed als vroeger met een tractement van f. 600 toe, en moesten zij niet gedwongen worden bovendien wat weg te leggen voor denouden dag of voor hun weduwen en weeren, zoodat de kerken ook van die zorg ontlaat werden?

En behoorde de *Kerkhede* ook op zulke dingen niet de aandacht te vestigen, liever dan de reeds zoo door schuld gedrukte kerken aan te manen 'boven verzoogen' te doen, door ook aan de armen Christi te denken?

Het verwonderde ons, dat deze broeders niet nog een stap verder gingen, en hun intemming betugden met een besluit door de Hongaarsche Kerken eenigen tijd geleden genomen, dat de predikanten lieft onghewild moesten blijven, omdat de kerken de zorg voor vrouw en kinderen niet op zich konden nemen. De Roomsche pastoren toonden, dat dit offer voor Christus kerk wel te dege kon worden gebracht door de Dienaren des Woords. En als zulk een onghewild predikant dan bij een boer in de kerk kwam liggen, was een tractement van f. 600 eigenlijk nog te ruim. Vooral wanneer hij dan, evenals Paulus, er nog een ambacht bij leerde en in zijn vrijen tijd door eigen handarbeid zijn brood verdiende. Dan waren de kerken geheel kosteloos geholpen.

Wij gelooven, dat een tijd over dit punt, wanneer men aldus redeneert buiten Gods Woord en de Kerkenorde om, niet veel vrucht zal afwerpen.

Er kunnen tijden komen, waarin de kerken zoo gebukt gaan onder het kruis van vervolgeling en armoede, dat metterdaad de roeping kan zijn van de Dienaren des Woords, om Christus 'wel alles op te offeren, en het exempel van den Apostel Paulus te volgen.

Maar in gewone tijden is dit de regel niet.

Wie het albaar bedient, moet van het albaar kunnen leven. En wie het Oude Testament nalist, weet, dat die God de Heere reeds dertigst gezorgd heeft, dat zijn Dienaren van het albaar *niet* behoeven te hoeden te leven. Vandaar, dat onze Gereformeerde kerken steeds als regel hebben gesteld, dat de kerken zorg moesten dragen, dat de predikanten *zonder zorg* voor hun tijdelijk leven konden verkeeren in den Dienst des Heeren.

Reeds menschelijke billijkheid brengt dit mede. De kerken eischen voor den Dienst des Woords een langdurige, kostbare voorbereiding door studie aan de Theologische School of de Vrije Universiteit. Voor deselde kosten zou men advocaat, leeraar aan een gymnasium of geneesheer kunnen worden. Wie zulk een studie koos, die in de meeste gevallen geen waardier eischen stelt, vindt straks een betrekking, die hem een inkomen oplevert, waarvan zeer ruim kan worden geleefd. Twee à drie duizend gulden is het inkomen, waarop in zulke gevallen wordt gerekend. En wie eenigen naam heeft als doctor of advocaat, is zelfs daarmee lang niet tevreden.

Waar jonge mannen, die dit weten, toch een heilige roeping gevoelen, om niet een betrekking te kiezen, waarin eere en roem hen wacht voor de wereld, maar om de kerken te dienen met hun gaven, dan schijnt het ons toe, dat de kerken, die gemiddeld f. 1000 tractement uitbetalen (niet vrije pastorie) waarbij niet aan weelde hun predikanten verzoeken. Wie daarvan straks wou en kinderen te onderhouden heeft, en de meeste Dienaren des Woords hebben groote gezinnen, — loept althans geen gevaar van door oppotten rijk te worden.

Maar ook brengt het belang der kerken zelf het mede. Zal de Dienst des Woords niet verarmen, dan behoort de predikant door te gaan met zijn studie. Dan moet hij lezen wat in de kerkelijke bladen geschreven wordt, de pennevruchten onzer hoogleraren aanschaffen, een bibliotheek verkrijgen van wat onze Valeren als besten schat hebben nagelaten. Zoo wordt de Dienaar des Woords vernieuwd, en waar hij steeds 'uitgeven' moet, behoudt hij het kapitaal zijner kennis. Gelooft men waarlijk, dat met een bezoldiging van f. 600 nog gedacht kan worden aan het aanschaffen van eenig boekwerk?

Wij gelooven daarom dat de *Kerkhede* nog geen roeping heeft, om te gaan waarschuwen tegen het te hoog opdriven der predikantstractementen, alsof onze Dienaren des Woords als de prelaten der Roomsche kerk, zich aan vette prebenden te goed deden, maar dat veelter toe menige kerk de vraag zou moeten gericht worden, of niet haar Dienaar zoo gebukt ging onder de zorg, hoe hij met zijn zwaar tractement rond kan komen voor zich zelf en zijn gezin, dat daaronder zijn ambt maar al te veel geestelijk schade lijdt.

Dit is niet te sterk gesproken.

Geluklijk dat de ervaring ook ten onzent leerde, hoe de kerken allengs talrijker worden in leden, de leden der kerk van lieverlee in beteren doen komen, en alsdaar de traktementen iets vooruit gaan.

Er is hier wisselwerking.

Goede, deugdelijke Gereformeerde prediking moet op den duur ook de zaken der menschen beter doen loopen, en uit die beter loopende zaken moet de toekomst voor den prediker beter worden.

Doch dit staat vast, gelijk het op dit ogenblik in menige kerk is, staat een gestudeerd man, wiens studien minstens zes duizend gulden gekost hebben, en die pas op vier-, vijf- en twintigjarige leeftijd begint te verdienen, beneden het dagloon van een smidsknecht te Amsterdam, die niets voor studie besteedde, en reeds als jongen van zestien jaar geld won.

Dit mag nu van zeer kleine, arme gemeenten niet verweten worden.

Waar niet is, verliest zelfs de keizer en dus ook de prediker zijn recht.

Maar.... ook zulk een gemeente moet dat dan toch inzien, gevoelen dat het zoo is, en haar predikers er om waardeeren.

Zoeken.

In 's zomers scheenring lag ik neer en zocht, Mijn ziel verpeind in 't ewigend wereldronde, Of 't ergens niet een enkel toon veronde, Die met mijn hart op 't disparte stemmen mocht.

Dan zag 'k den loomen hemel, onbepereid En midden in die loomte, diep een klaar, Kalm blikkend uit het silven oogehaar, De avondsterre, peinsend op de wereld.

'k Verstonde dien blik, dien toon, die harmonie, 'k Vond wat ik zocht, en, zoekend wat ik vond, Was 't dat 'k al meerder 't zoeken zelf verstond. 't Is schoonheid wat 'k in elk bemerken zie, Al trilt door 't blijdsam stemmen van het hart Een naar doorheen van weemoed nog en smart.

H.

Buitenland.

Frankrijk. Animositet tegen de Protestantanten.

In Frankrijk doet zich een opmerkelijk verschijnsel voor. Sinds eenige maanden is men in Frankrijk erg gebeten op de Protestantanten; het is, alsof men een kruistocht tegen hen wil beginnen.

Spreekers reizen het land af, om de bevolking